

כתיב בפרשת נדרי עולה: "אם עולה קרבנו א-1 מן הבקר, זכר תמים יקריבנו, אל פתח אוהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה'" –

ומאחר שכבר אמר הכתוב "זכר תמים יקריבנו", למה נאמר: "יקריב אותו", אלא הרי זה מלמד שכופין אותו לקיים נדרו; (1) יכול אפילו בעל כרחו, (2) לפיכך תלמוד לומר: "לרצונו".

אמר רבא: הוי "דברים שבלב", (19) ודברים שבלב אינם דברים.

ומפרשינן: מנא ליה לרבא הא מילתא, ש"דברים שבלב אינם דברים"?

אילמא, שמא תאמר שהוא נלמד מהא [דתנן] [דתניא]:

ללמד ש"כופין אותו", אף שבכל מצות עשה כופין אותו, שהוא משום שהייתי אומר: כיון שנאמר "לרצונו", אם כן צריך רצון גמור בלי כפייה, וקא משמע לן ש"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", שיעורי רבי שמואל תחלת אות שפ.

2. א. ואם תאמר: איך אפשר שיכפוהו בעל כרחו להקריב, והרי אי אפשר להקדיש בעל כרחו?!

הנה בגמרא ראש השנה ו א מביאה הגמרא ברייתא דילפינן מ"מוצא שפתיך תשמור ועשית": אזהרה לבית דין שיעשן; ומקשינן: למה לי, והרי מ"יקריב אותו" נפקא?! דתניא: "יקריב אותו" מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, תלמוד לומר: "לרצונו", הא כיצד: כופין אותו עד שיאמר רוצה אני?! ומשינן: חד [פסוק אחד ללמד על מי ש]אמר [נדר] ולא אפריש, וחד [ללמד על מי ש]אפריש ולא אקריב; ואם כן מבואר שגם אם הפריש ולא הקריב נאמר הכתוב "לרצונו", וזה הוא שאמרו: "יכול בעל כרחו", היינו שאם כבר הפריש יכול יקריבוהו שלא לרצונו של בעל הקרבן, לפיכך תלמוד לומר: "לרצונו".

ב. אלא שהרמב"ם בפרק יד ממעשה הקרבנות הלכה י כתב: "האומר חטאתו ואשמו ועולתו ושלמיו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו, רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה

שבלב לא הווי, דאם כן כל מוכרין יהיו אומרים כן כשרוצים לחזור בהן.

ומבואר שהרשב"א שינה מדברי תור"י הזקן, שלדבריו משמע שהגילוי דעת שבתחילה היא הוכחה שחשב כן בשעת המכר, ואילו הרשב"א כתב שאינה הוכחה; אלא שצריך ביאור: אם אינה הוכחה, אם כן למה לי מטעם "דברים שבלב" וכי מי מאמינו?! ואם נאמן הוא משום ברי ושמא או טעם אחר, אם כן למה צריך שיאמר כן תחילה?!

וראה ב"שיעורי רבי שמואל" אות שסח, שפירש את דברי הרשב"א, שודאי הוכחה על כוונתו יש כאן, אלא מחמת הספק שמא חזר בו אין כאן "אומדנא דמוכח" [שאלו היה זה "אומדנא דמוכח" לא היה זה נקרא "דברים שבלב"], כי היות ואפשר לתלות שחזר בו, שוב אין זה "אומדנא דמוכח", [וראה בהערה לקמן נ א מה שיש להעיר בזה]; ולפי זה דברי הרשב"א ותור"י הזקן אחד המה.

ומרש"י לקמן נ א ד"ה למיפטר נפשיה, נראה, שההוכחה היא ממה שהיה טורח לעלות ונאנס, ראה שם.

19. ראה ב"שיעורי רבי שמואל", אם דוקא "דברים שבלב", או אפילו הוציאן בפה, אך לא אמר כן ללוקח, ראה שם.

1. כתבו האחרונים, שלכך צריך פסוק מיוחד

הא כיצד: כופין אותו עד שיאמר: "רוצה אני".

דברים שבלב — שאינו רוצה — אינן דברים. (4)

ואם תמצי לומר ש"דברים שבלב הוו דברים", תיקשי: אמאי?! הא בלביה לא ניחא ליה [הרי בלבו אינו רוצה]?! (3)

אלא לאו בהכרח שהוא משום דאמרינן:

ומקשינן עלה: ודילמא לעולם אימא לך "דברים שבלב הוו דברים", ושאיני התם, דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה [כאילו עדים אנו בדבר, שאכן רוצה הוא בלבו, משום שנוח לו בכפרה שבקרבן].

לא ניחא ליה", ואף על גב דבעלמא במקום שאנן סהדי הולכים אחר אומדנא, היינו משום שזה הוא כאילו התנה בפירוש שעל מנת כן הוא עושה, אבל הכא שמכחיש בפיו מה שבלבו, דבפיו אומר "רוצה אני" אף דאנן סהדי דאינו רוצה, אזלינן בתר פיו, כיון דבעלמא דברים שבלב אינם דברים.

ומבואר מדברי תוהרא"ש, שאם כי אומדנא דמוכח הוא שאינו רוצה, מכל מקום יש תוקף למה שאמר בפיו "רוצה אני"; וחיידוש הוא, כי היה מסתבר לומר שהדיבור שאמר "רוצה אני" אין זה דיבור כלל, אלא פטומי מילי בעלמא, כדי שיעזבוהו לנפשו.

4. יש לעיין: הרי ודאי שעיקר "רצון" הוא בלב, ומה שאנו אומרים ש"דברים שבלב אינם דברים" הוא משום שבפיו הוציא שהוא רוצה, ולכן אין מועיל מה שחשב בלבו היפך פיו; ואם כן מה ענין זה לגידון דידן שלא אמר בפה היפך מחשבתו, ואדרבה הרי כתבו הראשונים שקודם המכר אמר בפירוש שהוא מוכר כדי לעלות לארץ ישראל, ואילו היה אומר כן בשעת מכירה היה מועיל, ואם כן ודאי שאין כאן דיבור היפך מחשבתו! וראה מה שכתב בזה ב"עצמות יוסף", וראה מה שהובא בהערה לעיל בשם תוספות הרא"ש; וראה מה שהעיר ב"ברכת אברהם", וראה מה שיתבאר בהערות בשם הריטב"א, על המבואר בגמרא לקמן "כיון דאתניה לאו כל כמינה דעקרה לה לתנאיה".

אלא חזר בו, בעולה ובשלמים מקריבין ומתכפר לו בהן אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה, אבל בחטאת ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחילה ועד סוף", [ומקורו מגמרא ערכין כא א כפי שפירשה הרמב"ם].

הרי מבואר ברמב"ם, שאם כי יש דין "רצון", ואפילו כשאחר מביא עליו את הקרבן, מכל מקום בעולה ושלמים די ברצון שיש לו בשעת הפרשה; ואם כן פסוק זה שהוא מיירי בעולה, מה שייך לומר: "יכול בעל כרחו", והרי אין שייך הפרשה בעל כרחו, ולא משמע שהפסוק מיירי באחר שמפריש עליו].

ולפי מה שכתב ב"חיידושי רבי שמואל" [קידושין סימן יד] ליישב את דברי הרמב"ם עם הסוגיא בראש השנה ו ב, ותוכן דבריו שהרמב"ם אף הוא מודה שאם הפריש קרבן על עצמו צריך רצונו בשעת הקרבה [ראה שם באות ד בד"ה ואם כנים] מתיישב גם זה, ראה שם היטב.

3. כתב בתוספות הרא"ש, שאין כוונת הגמרא לומר שברור הוא שבלביה לא ניחא ליה, שהרי אם כן הרי זה "אומדנא דמוכח" ואפילו דברים שבלב הוי דברים; אלא מסתמא לא ניחא ליה, כיון דלא נתרצה לתת גט ולהביא קרבן אלא על ידי כפיה, ואף על פי שיש לתלות קצת דניחא ליה מדלא גילה דעתו בשעת מעשה, מכל מקום דברים שבלב הם.

עוד כתב: ועוד, דבודאי קאמר "והא בליביה

אלא מסיפא של אותה ברייתא, מוכח ש"דברים שבלב אינם דברים":

דתניא בסיפא: וכן אתה מוצא בניטי נשים באותן שאמרו חכמים לכפותו שיוציאנה בגט כגון מוכה שחין ובעל פולפוס [ריח הפה], ושחרורי עבדים, (5) כופין אותו עד שיאמר: "רוצה אני". (6)

ואם תמצי לומר ש"דברים שבלב הוו דברים", תיקשי: אמאי?! הא בלביה לא ניהא ליה?! אלא לאו משום דאמרינן: "דברים שבלב אינן דברים".

ומקשינן עלה: ודלמא לעולם אימא לך "דברים שבלב הוו דברים", ושאני התם: משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, ויש לנו להחזיקו בחזקת מקיים מצוה, ואף בלבו גמר לקיים את דברי בית הדין.

אלא אמר רב יוסף: מהכא, מן המשנה השנויה לקמן סב א, יש ללמוד ש"דברים שבלב אינם דברים":

דתנן: המקדש את האשה, ואמר: "כסבור הייתי שהיא כהנת, והרי היא לוייה", או שאמר: "כסבור הייתי שהיא לוייה, ונמצאת כהנת"; או שאמר: "כסבור הייתי שהיא ענייה, והרי היא עשירה; או שאמר: "כסבור הייתי שהיא עשירה, והרי היא ענייה —

הרי זו מקודשת, מפני שהיא לא הטעתו, אלא הוא הטעה את עצמו.

ואם תמצי לומר ש"דברים שבלב הוו דברים", תיקשי: אמאי?! הא קאמר: "כסבור הייתי", (7) אלא בהכרח משום דאמרינן: "דברים שבלב אינן דברים". (8)

אמר ליה אביי:

8. תמהו הראשונים [ראה רשב"א וריטב"א]: והרי לא גילה דעתו מתחילה, ואם כן הרי אין מועיל מה שהוא "אומר" שכך וכך היה בלבו; וכתבו הראשונים, שאם כן היה לנו לחוש לדבריו לחומרא, שאם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר שתהא צריכה גט משני, וראה עוד בדבריהם; ובתוספות רי"ד ותוספות הרא"ש כתבו אף הם על דרך זו, אלא שהם כתבו דיש לנו לחוש לגבי עצמו, שאם קיבלה קידושין מאחר תהא אסורה עליו, ומשום ש"שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא".

[ולמדנו מדברי התוספות רי"ד, שאם כי בשעה שאמר כן לא היתה היא "חתיכה דאיסורא" עליה, מכל מקום כיון שלפי מה שהוא אומר עכשיו, נעשית היא חתיכה דאיסורא עליו לאחר זמן, יש להאמינו מדין "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא"; ואולם יש מן

5. בבבא בתרא מח א וביבמות קו א, לא נזכרו "שחרורי עבדים"; ומיהו מצינו כפיה בשחרורי עבדים, כגון עבד של שני שותפין, ושחרר האחד, שכופין את רבו השני ועושה אותו בן חורין, כמבואר בגיטין מא ב; ועוד.

6. כי מאחר שאמרה תורה בפרשת גירושין: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" מדעתו משמע, רשב"ם בבא בתרא מח א; ושחרורי עבדים נלמדים מגט בגזירה שוה ד"לה לה", כמו שמצינו לענין כמה דברים.

7. כתב ב"שיטה לא נודע למי": "דאי הוו דברים ודאי אינה מקודשת, דהוו להו קידושי טעות שהיה סבור שהיא כהנת והיא לוייה, ואין זה כשאר התנאין דבעי רבי מאיר בהו תנאי כפול, דשאני הכא דהוו קידושי טעות, שטעה בה ולא ידע שהיא לוייה".

ואם תמצוי לומר ש"דברים שבלב הוו דברים", תיקשי: **אמאי?! הא קאמרה: "בלבי היה"!**

ודלמא לעולם אימא לך "דברים שבלב הוו דברים", **ושאני התם, דכיון דאתניה הבעל בפיו, שוב לאו כל כמינה דאשה דעקרא לה לתנאיה, אין בכחה של האשה לעקור את תנאו בדברים שבלב, הואיל ושמעה, ולא מיחתה בפיה לאמר: "אף על פי כן אני חפצה בך, קדש אותי בלי תנאי".**⁽¹⁰⁾

אלא אמר רב חייא בר אבין: עובדא הוה בי רב חסדא, [מעשה היה בדברים שבלב, שהובא הנידון לפני רב חסדא], ורב חסדא בי רב הונא [והלך רב חסדא לבית מדרשו של רב הונא לעיין בדבר], ופשטוה — בבית

דלמא לעולם אימא לך "דברים שבלב הוו דברים", ושאני התם דלחומרא אנו מחזיקים אותה במקודשת, כלומר: יש לומר שלא שנינו שהיא מקודשת אלא לחוש לכך לחומרא, שאינה מותרת לאחר בלי גט, אבל אם תינשא לאחר בלי גט, אין אומרים שאין קדושין תופסין בה כשאר אשת איש, אלא צריכה היא גט גם מן השני.⁽⁹⁾

אלא אמר אבוי: מהכא, ממשנתנו יש ללמוד ש"דברים שבלב אינם דברים":

שהרי שנינו, גבי מי שהתנה והטעה את האשה, **ד"בכולם, אף על פי שאמרה: "בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן", אינה מקודשת.**

ומיהו ראה ב"שיטה לא נודע למי", שהביא בשם פירוש רש"י: "דילמא דברים שבלב ספק הוי דברים או לא, וגבי קידושין לחומרא, וגבי ממונא אוקי ממונא בחזקת מריה", וחלק עליו; [ומלשון התוספות ר"ד נראה שהבין בדברי רש"י כשאר הראשונים], וכן פירש ה"פני יהושע" את דברי הגמרא.

10. נתבאר על פי לשון רש"י, וראה רש"ש; והריטב"א גרס: **ודילמא שאני התם דעקרא לתנאה, ופירש: "פירוש, וסותר בדברים שבלבו מה שהתנה בפיו, דהוה לבו סותר את דברי פיו, מה שאין כן בהאי דזבין נכסיה סתם, שאינו סותר דברי פיו אלא מוסף עליהם; ושמענין מהכא, ד"דברים שבלבו ובלב כל אדם [אומדנא דמוכח"] דהוו דברים, אם הוא עוקר מה שהתנה עליו בפירוש, לא מהנו ליה דברים שבלבו ותנאו קיים,** [וראה ביאור דבריו בדברי המגיה בריטב"א הנדמ"ח].

האחרונים שכתבו גבי אשה שהיא בחזקת אשת איש ואומרת על עצמה שהיא פנויה, שאין בזה משום "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" אף אם תקבל קידושין מאחר, כיון שבשעת אמירתה לא היה זה "חתיכא דאיסורא", ולדבריהם הוא הדין הכא.

וב"שיטה לא נודע למי" וב"פני יהושע" [וראה גם מהרש"א לעיל מט ב על תוד"ה דברים] פירשו, שהיה נראה לגמרא, שהדין האמור במשנה הוא גם באופן שגילה דעתו כן מתחילה, ומשום שאם לא כן "פשיטא".

9. לדעת הראשונים כוונת הגמרא היא לומר, שאם כי אין אנו מאמינים לו שחשב כן [ומשום דהוי דבר שבערוה, וכמו שכתב ה"חזון איש" סימן כ סק"ז], מכל מקום לחומרא אנו חוששים לדבריו לאסור לכולי עלמא; או שכוונת הגמרא לאסור על עצמו לחומרא משום "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא", ראה בראשונים שהובאו לעיל.

לכיס זה, דלמיפטר נפשיה מקרבן קאתי [אין כוונתו אלא ליפטר מקרבן מעילה, ואפילו בשקר]; ואין זה ראייה לאופן שדן בו רבא, שראינו בו שהוא טורח לעלות, ונאנס, ואין כאן חשש שהוא משקר. (14)

ומיישבת הגמרא את הראייה: אילו לא היה אמת בפיו וכל רצונו להיפטר מן הקרבן, הוה ליה למימר מזיד הוה [מזיד הייתי], כלומר: ידעתי שמעות אלו של הקדש הן, והמועל במזיד אינו מביא קרבן, וכיון שיכול הוא לטעון טענה זו, הרי הוא נאמן גם במה שטען מדין "מיגור". (15)

ואכתי מקשינן: דילמא הטעם הוא משום שחושדים אותו בשקר, ולא משום ש"דברים שבלב אינם דברים", ודאמרת: נאמינהו במיגור שהיה אומר: "מזיד הייתי", אין זה מיגור טוב, כי לא עביד איניש דמשוי נפשיה רשיעא [אין דרך אדם להחזיק את עצמו כרשע].

מדרשו של רב הונא — מהא, מן המשנה במסכת מעילה:

האומר לשלוחו: "הבא לי מן החלון מעות — של הקדש, ושגג בהם המשלח והיה סבור שהן שלו — וצא קנה בהם", (11) או שאמר לשלוחו: "הבא לי מעות מן הדלוסקמא", (12) והביא לו מן המקום שביקש, אף על פי שאמר בעל הבית: לא היה לי בלבי אלא על כיס זה שבאותו מקום שאמרתי, ולא על הכיס ממנו נטל השליח, כיון שהביא לו מזה [מאותו מקום שציווהו], בעל הבית מעל.

ואם תמצי לומר ש"דברים שבלב הוו דברים", תיקשי: אמאי?! הא קאמר המשלח: "בלבי?! אלא לאו, משום דאמרינן "דברים שבלב אינן דברים". (13)

ומקשינן עלה: ודלמא לעולם אימא לך "דברים שבלב הוו דברים", ושאיני התם, שאין אנו מאמינים אותו שאכן לא נתכוין

אין צורך לדברי רש"י.

15. כתבו התוספות, שאף כשאומר מזיד הייתי אין לנו להאמינו יותר מאשר אומר "לא לזה נתכוננתי", אלא שנוח לו יותר לטעון "מזיד הייתי" שאינו נראה כל כך רמאות, [ראה מהרש"א ומהר"ם; וראה "פני יהושע" ו"המקנה"]; והיינו שהוא נאמן מדין "מיגור" אף שבטענה שהיה יכול לטעון גם כן לא היה נאמן, אלא שהיא טענה טובה יותר, והרשב"א שיבח תירוץ זה, והביא דוגמא לזה מגמרא בכתובות; ועוד כתבו לפרש בשם הר"ם, דבאומר "מזיד הייתי" הוא נאמן, וראה ביאור שתי שיטות התוספות ב"שיעורי רבי שמואל" אות שצט. וראה שיטה אחרת בתוספות הרא"ש,

11. רש"י בד"ה נזכרתי; וראה ב"המקנה" שהביא פירוש אחר מתוספות במעילה כא, ותמה עליהם.

12. גרסינן בבבא מציעא כ ב: "מאי דלוסקמא, אמר רבה בר שמואל: טליקא דסביי"; ופירש רש"י: טסקא שהזקנים מצניעים בה כלי תשמישן, שלא יצטרכו לחפש אחריהם.

13. ראה מה שנתבאר לעיל מב ב [הערה 8 אות ד וה] על סוגיא זו.

14. נתבאר על פי רש"י; ולפי שאר הראשונים — הובאו בהערה לעיל מט ב — שגילה דעתו מתחילה שהוא מוכר כדי לעלות לארץ ישראל,

אלא מיישבת הגמרא את הראיה: בהכרח שאין הטעם משום חשש משקר, שהרי יש לו "מיגו" אחר, דהוה ליה לומר: "נזכרתי שהמעוות של הקדש, אחר שכבר שלחתיו למעול", דהא תניא: נזכר בעל הבית שהם

של הקדש ולא נזכר שליח, שליח מעל ולא בעל הבית. (16)

מעשה בהחזא גברא דזבנינחו לניכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל [מכר את

שהקשה על מה שאמרו בגמרא דילמא למיפטר נפשיה מקרבן קאתי: "ותימה האיך יביא אשם מעילות בחששא זו, שמא הוא אומר אמת, והוי חולין בעזרה?! שמא "מעל" דקאמר היינו לשלם קרן וחומש, אבל לא לענין קרבן".

16. א. כתב רש"י: "נזכרתי: לאחר שהלכת להוציאה בשוק בשליחותי, נזכרתי שהם של הקדש, קודם שהוצאת; שליח מעל: ובעל הבית פטור, דכיון שנזכר לא שגגה היא גביה".

וכטעם שכתב רש"י כאן [ובמעילה כא א] בטעם פטורו של בעל הבית שהוא משום מזיד, כתב גם הרמב"ם בפרק ז ממעילה הלכה ה; אבל בפירוש רש"י בחגיגה י ב ד"ה שליח עניא כתב טעם אחר: "דכיון דנזכר, אנן סהדי דתו לא ניחא ליה בשליחותיה דהיאך, ומהשתא לאו שלוחו הוא", וראה מה שכתב לתמוה על דברי רש"י שם בחידושי רבי שמואל סימן יד אות ד.

ב. עוד כתב רש"י: "ושליח חייב שהוציא מעות הקדש לחולין, ואילו לא נזכר בעל הבית הוה רמיא מעילה עליה, דאיתרבי שליח למעול שולחו על ידו בריש פירקין, אבל השתא דאיפטר בעל הבית, רמיא מעילה אשליח, ככל התורה כולה דאין שליח לדבר עבירה והעושה הוא המתחייב".

ביאור הדברים: מה שריבתה התורה שליח לדבר עבירה במעילה, היינו דוקא לענין חיוב המשלח במעילה, אבל לפטור את השליח [כשם שהיה נפטר אילו היה הדין בכל התורה "יש שליח לדבר עבירה" כמבואר ברש"י לעיל מב ב שלא כהתוספות ר"ד], לא ריבתה התורה, ומה

שפטור השליח ממעילה, כשהיה בעל הבית שוגג, היינו משום שאין מחייבים את שניהם על מעילה אחת, אבל כשנזכר בעל הבית ואינו חייב על מעילת השליח, הדרינן למילתין שאין שליח לדבר עבירה לפטור את השליח, והרי הוא חייב; וכן כתב ביאור זה ברש"י ב"שיעורי רבי שמואל" אות שצג ד"ה ולפי"ז, והוסיף ביאור, שהטעם שאי אפשר לחייב את שניהם בקרבן מעילה הוא על פי המבואר בתוספות בפסחים כט א, שבמקום שאין קרן אין מעילה, וסובר רש"י שהוא הדין שמתעם זה כיון שאי אפשר לחייב את שניהם בקרן, אין שניהם חייבים במעילה, [ואמנם כתב שם שפשטות כוונת רש"י היא באופן אחר, ראה שם].

ואף בפרט זה מבואר בפירוש רש"י בחגיגה י ב שלא כדברי רש"י כאן, שהרי כתב שם בד"ה מידי דהוה, בטעם חיוב השליח כשנזכר המשלח: "דכיון שביטל המשלח שליחותו הוה ליה איהו מוציא", הרי שכתב טעם אחר ולא כמבואר כאן.

ג. כתבו האחרונים [קצות החושן סימן שמח סק"ד, ורבי עקיבא איגר], שמדברי רש"י מוכח שאף אם השליח שוגג אומרים "אין שליח לדבר עבירה", שהרי השליח שוגג ופטור רש"י משום שאין שליח לדבר עבירה, וזה דלא כהתוספות לעיל מב ב שבשוגג אין שייך לומר "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין"; ושיטת התוספות בביאור הדין המבואר כאן, כתבו האחרונים שהם יפרשו כדברי הרש"י בחגיגה; וראה ביאור אחר בשיטתם, ב"שיעורי רבי שמואל" אות שצב ד"ה אמנם נראה.

ומפרשת הגמרא: **מאי בינייהו** [מה נפקא לדינא בין שתי הלשונות האלו]?

איכא בינייהו: כגון שלא עלה משום דאיתיליד אונסא באורחא [שמע על אונס בדרך, כגון לסטים], ואם רוצה יכול הוא לשמור את עצמו מאונס זה — אם באופן זה יכול הוא לחזור מן המכר.

כי ללישנא קמא אין המכר חוזר, שהרי סוף סוף "אי בעי סליק" בשיירא; ואילו ללישנא בתרא משמע, שהמכר אינו חוזר משום שאין לו שום עיכוב, אבל אם יש איזה שהוא צד עיכוב, הרי המכר חוזר.

מתנתין:

האומר לשלוחו: "צא וקדש לי אשה פלונית, במקום פלוני", וחלף השליח וקדשה במקום אחר, הרי זו אינה מקודשת, ומשום שבדוקא אמר לו, שיקדש במקום פלוני, כי יש לו שם אוהבים, והם ימחו בידי מי שירצה לומר עליו דברים רעים.⁽¹⁷⁾

ואם אמר לשלוחו: "הרי היא במקום פלוני", וקדשה במקום אחר, הרי זו מקודשת, שאין זו קפידא לקדש במקום פלוני, אלא שאומר לו היכן ימצאנה.

נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל] ופירש ללוקח שלשם כך הוא מוכר את נכסיו —

סליק ההוא גברא ולא איתדר ליה, [עלה לארץ, אך לא היה יכול לגור שם, או משום חסרון פרנסה, או משום שלא מצא דירה].

אמר רבא: כל דסליק אדעתא למידר הוא [כל העולה על דעת לגור שם הוא עולה], והא לא איתדר ליה [והרי אינו יכול לגור], והרי זה כמי שנאנס ולא היה יכול לעלות שמכרו בטל, היות ופירש בשעת המכירה שלשם כך הוא מוכר.

איכא דאמרי, שכך אמר רבא: לא מכר אלא אדעתא למיסק בלבד, והא סליק ליה [והרי עלה], ואין המכר בטל.⁽¹⁷⁾

מעשה כההוא גברא דזבניהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל, ופירש בשעת מכירה שעל דעת כן הוא מוכר, ואולם לפוף לא סליק [לא עלה] מרצונו —

אמר רב אשי: הרי אי בעי סליק [אם רוצה יכול הוא לעלות], ואין המכר בטל.

איכא דאמרי שאמר רב אשי בלשון תמיהה: וכי אטו אי בעי לא סליק! ? והרי ודאי אם ירצה יכול הוא לעלות, ולכן המכר לא בטל.

17. פירש הריטב"א: "כל דסליק אדעתיה למידר הוא: פירוש, כל דסליק כי האי גוונא דזבין נכסיה, והרי הוא כאילו גילה בדעתו בפירוש דלמידר הוה סליק; ואיכא דאמרי וכו': פירוש, אף על גב דסתמא למידר הוה משמע, כיון שגילה דעתו ולא פירש אלא "למיסק" לחוד, אין לנו אלא מה שהוציא בשפתיו דלהאי איכוין, מדלא גילה דעתיה טפיי" וראה בטור חושן

משפט סימן רז שכתב לא כן, אלא אפילו אם פירש שרצונו לגור במקום פלוני, מכל מקום אין המקח בטל, וראה מה שכתבו בזה הדרישה והש"ך.

18. ביאר ב"שיעורי רבי שמואל" שאין זה תנאי בשליחות, אלא שאינו שליח במקום אחר, שלזה ציוהו ולזה לא ציוהו, ראה שם.

גמרא:

ותנן נמי, שנינו במסכת גיטין כעין הדין
האמור במשנתנו גם גבי גיטין:

האומר: "תנו גט זה לאשתי במקום פלוני",
ונתנו לה במקום אחר, הרי הגט פסול; ואם
אמר: "הרי היא במקום פלוני", ונתנו לה
במקום אחר, הרי הגט כשר.

וצריכא להשמיענו דין זה הן לענין גיטין
והן לענין קידושין:

דאי אשמעינן רק גבי קידושין, הייתי אומר,
שאינן דין זה אלא בקידושין במקום דלקרובה
קאתי [מטרתו לקרב אותה אלין], ולכן אומר
המקדש בלבד: בהאי אתרא ששלחתיו
לקדש רחמו לי, ולא ממלי מילי עלוי [במקום
זה יש לי אוהבים, שלא יוציאו עלי שם רע],
אבל בהאי אתרא שקידש השליח סנו לי,
וממלי מילי עלוי [אבל בכמקום אחר יש לי
שונאים, ויוציאו עלי שם רע], ולכן מקפיד
הוא שיקדשנה דוקא באותו מקום שאמר לו.

אבל גבי גיטין דלרחוקה קאתי [מטרתו
לרחקה ממנו] ולא שייך "ממלו מילי עלי",
אימר לא איכפת ליה היכן יגרשנה, ותהיה
מגורשת בכל מקום שיגרשנה.

לפיכך קא משמע לן, שאף בגירושין תולים
שהוא מקפיד על אותו מקום.

ואי אשמעינן רק גבי גירושין, הייתי אומר,
שאינן הוא מקפיד אלא לענין גירושין, משום
שבהאי אתרא ניהא ליה דניבזי [במקום זה
נוח לי להתבזות], כי המגרש את אשתו, גנאי
הוא לו; ואילו בהאי אתרא לא ניהא ליה
דניבזי.

אבל גבי קידושין, אימא: לא איכפת ליה
היכן יקדשנה —

לפיכך: צריכא להשמיענו שאף בקדושין
מקפיד הוא על המקום!

מתניתין:

המקדש את האשה על מנת שאין עליה
נדרים, ונמצאו עליה נדרים, הרי זו אינה
מקודשת.

כנסה סתם⁽¹⁹⁾ ולא התנה: "על מנת שאין
עליה נדרים", ונמצאו עליה נדרים, תצא
ממנו בגט,⁽²⁰⁾ אך שלא בכתובה, ומשום
שהוא אומר: "אי אפשי באשה נדרנית".

19. ראה מה שנתבאר בהערה הבאה.

20. לשון רש"י הוא: אבל גיטא בעי מדבריהם
מספיקא, כיון דלא פריש דלמא דעתיה נמי
אנדרנית.

ולשונו תמוה, שהרי בגמרא בכתובות עב ב
שנינו מחלוקת רב ושמואל בקידשה על תנאי
שאינן עליה נדרים וכנסה סתם, אם צריכה הימנו
גט, שלרב צריכה הימנו גט היות ואין אדם

עושה בעילתו בעילת זנות, וכנסה בכל אופן,
ואילו לשמואל אינה צריכה הימנו גט.

ומביאה הגמרא [עג א] את משנתנו [השנויה
גם שם], וסבורה היתה הגמרא שהנידון
במשנתנו הוא בקידשה על תנאי וכנסה סתם, כי
סיפא ארישא קאי שקידשה על תנאי, וממה
שכתוב "תצא שלא בכתובה" משמע שהיא
צריכה גט, וקשיא לשמואל; ומתרת הגמרא
שהנידון במשנתנו הוא בקידשה סתם וכנסה

המקדש את האשה על מנת שאין עליה מומין, ונמצאו בה מומין, הרי זו אינה מקודשת.

כנסה סתם ונמצאו בה מומין, תצא בגט ושלא בכתובה, ומן הטעם שנתבאר גבי נדרים.

כל המומין הפוסלין בכהנים מלעבוד במקדש, (21) פוסלין אף בנשים, להוציאה בלי גט כשהתנה על מנת שאין עליה מומין, ולהוציאה בלי כתובה כשכנסה סתם.

גמרא:

ותנן נמי גבי כתובות [במסכת העוסקת בדיני כתובות] כי האי גוונא, ככל דין משנתנו, ומפרשת הגמרא טעמו של דבר:

הכא — במסכת קדושין — קידושין [שאיין הקדושין חלין, כשהתנה] איצטריכא ליה, ולכן תנא כתובות [כנסה סתם תצא שלא בכתובה] אטו קידושין.

התם במסכת כתובות, כתובות איצטריכא

ליה, ולכן תנא קידושין אטו כתובות.

מתניתין:

המקדש שתי נשים כאחת בשוה פרוטה שהוא פחות משיעור של כסף קידושין לכל אחת, או שקידש אשה אחת בפחות משוה פרוטה —

אף על פי ששלח סבלונות [מתנות שהחתן שולח לארוסתו] לאחר מכאן, והיה מקום לומר: יודע היה שאין קידושיו קידושין, ושלח את הסבלונות לשם קידושין —

אינה מקודשת, ואין אומרים יודע היה שאין ב-1 קידושיו קידושין ושלח סבלונות לשם קידושין; אלא תולים אנו שמחמת קידושין הראשונים שלח, שהיה טועה וסובר שקידושיו קידושין, ושלח סבלונות כדרך כל חתן השולח לארוסתו.

וכן קטן — שאינו ראוי לקידושין — שקידש בקטנותו, ושלח סבלונות משהגדיל, אינה מקודשת, שאף הוא מחמת קידושין הראשונים שלח. (1)

תיקשי למה פירש את המשנה כשמואל, ולא כרב].

21. ומפורשים במסכת בכורות בפרק מומין אלו [מג א].

1. ביאר רבי עקיבא איגר את הטעם שכתבה המשנה כן, ולא אמרה: "המקדש שתי נשים בשוה פרוטה, או שקידש אשה אחת בפחות משוה פרוטה, וכן קטן שקידש אינה מקודשת, שמחמת קידושין הראשונים שלח", כי אכן יש חילוק ביניהם, שבקטן אינה מקודשת כלל, ואילו

סתם, ונחלקו אמוראים שם בביאור החילוק שבין גט לבין כתובה, רבה ורב חסדא פירשו שהיא צריכה גט מדבריהם, ורבא אמר שהתנא ספוקי מספקא ליה, וגבי ממונא אזלינן לקולא וגבי ממונא לחומרא.

ונמצא שרש"י פירש כמו שמואל [אף דהלכה כרב באיסורי כדפסק הרמב"ם], וגם ארכבה אתרי ריכשי שצריכה גט מדבריהם מספיקא, והרש"ש הגיה בלשון רש"י וכך צריך לומר: צריכה גט מדבריהם או מספיקא, [ומיהו עדיין